

prin urmare, s-a ales acel tip de formulă mediană care, prin funcția ei, se apropie foarte mult de formula inițială: „A fost odată ca n'îci odată: dacă n-ar fi, nu s-ar mai povesti. *Ca cuvîntul d'în poveste că d'e-amu pov'estea iese*. A fost un uom, ș-av'e tri fičiori" —  $E_2T_1T_2V + \text{formula mediană externă} + E_1$  (II, 502).

Uneori, elementele tradiționale din formula inițială sînt complet înlăturate, ele fiind înlocuite printr-o *formulă mediană externă*: „Auzîț o poveste ca un cuvîn din poveste, căj d'e-acum mai lungă este. Cîn'e-a auzî, bin'e s-a hodin'i. Cîl c'e n-a auzî, a durn'i" (II, 255).

În privința folosirii diferențiate a formulei afirmative și negative în raport de tipul de basm (fantastic, nuvelistic etc.), am constatat că, de regulă, se menține linia tradițională. Și aici însă se observă unele abateri. Iată, de pildă, un exemplu cînd un povestitor, relatînd o snoavă care durează numai trei minute, folosește o formulă complexă, în care elementul  $\bar{V}$  își găsește două concretizări: „A fost odată, ca n'ci odată, da nu-i mult d'e-atunța, mai d'i ieri, d'e-alatâieri, d'e cînd îmbla purecii-încălțaț cu coj d'e nucă și m'ereau dumin'ica și-n sărbători și iei la sfînta rugă. O fost o femeie car'e-o avut doi bbăieț" —  $E_2T_1T_2\bar{V}_3\bar{V}_4 + E_1$  (III, 166). Faptul că o formulă complexă, tipică pentru basmul fantastic, este folosită într-o snoavă, constituie, desigur, un aspect nou. Fenomenul respectiv însă nu poate fi generalizat, mai ales dacă ținem seama că, pentru celelalte basme-snoave, același povestitor folosește formula afirmativă, lăsînd la o parte elementele  $\bar{V}$ :  $E_2T_1T_2 + E_1$  (III, 163; cf. 164).

Credeam că elementului  $\bar{V}$  va trebui să-i acordăm mai mult spațiu, știut fiind că în colecțiile vechi el prezenta o mare varietate ( $\bar{V}_1 \dots 30$ ). S-ar putea să pară curios, însă din cele treizeci de variante tradiționale numai trei își mai păstrează o oarecare frecvență:  $\bar{V}_3$ ,  $\bar{V}_4$  și  $\bar{V}_{26}$  (I, 197, 20; II, 34, 1, 118, 488). Elementele  $\bar{V}_3$  și  $\bar{V}_4$  sînt folosite mai ales de doi povestitori, Gh. Zlotar și Gh. Tupiță, dintre care ultimul le introduce în formula inițială a unei snoave<sup>1</sup>. Acest fapt ne-a determinat să încercăm stabilirea repertoriului de formule folosite de fiecare povestitor contemporan pentru a vedea dacă fenomenul este general. Într-adevăr, în urma unei operații statistice, am constatat că fenomenul este general: numărul formulelor inițiale — ca de altfel, după cum vom vedea, și numărul formulelor finale și mediane — folosite de către un povestitor este foarte redus<sup>2</sup>. Fiecare povestitor cunoaște una sau două (cel mult trei) formule inițiale pe care le repetă aproape identic (dacă sînt în versuri) sau cu unele modificări (cînd rima lipsește)<sup>3</sup>. Prin urmare, „dispariția” din formula inițială a celorlalte elemente  $\bar{V}$  face parte dintr-un proces mai larg; simplificarea formulei inițiale nu are loc numai pe seama reducerii numărului variantelor elementului  $\bar{V}$ , aceeași soartă o au și celelalte elemente care își

<sup>1</sup> De fapt este vorba de variante noi ale elementelor respective ( $\bar{V}_3$  — varianta tradițională: „cînd se încălțau puricii cu găoci de nucă”; varianta nouă: „cîn să potcoz'e mîța cu coajă d'i nucă”.  $\bar{V}_4$  — varianta tradițională: „cînd puricii mergeau la rugă”; varianta nouă: „cîn mîța mere la sfînta rugă”).

<sup>2</sup> Vezi și O. Birlea, *Introducere la Antologie de proză populară epică*, vol. I, p. 76.

<sup>3</sup> Mai exact ar trebui să vorbim de variante ale uneia și aceleiași formule inițiale.